

В. Д. Матросов,
старший науковий співробітник ДЗ НДІ соціально-трудових відносин,
м. Луганськ,
Д. С. Мельник,
студент Інституту економіки і бізнесу ЛНУ ім. Т.Г. Шевченка

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПАКУВАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ТА ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ НЕЇ

Сучасний світ неможливо уявити без упакування. Аналіз свідчить, що за своїми соціально-економічними функціями, обсягом виробництва, ступенем використання досягнень науки й техніки ця галузь висувається в перші ряди та визначає деякі загальні показники національної економіки. Обсяг виробництва таропакувальної продукції у світі оцінюється в 400 — 500 млрд. дол. США, що значно більше, ніж в авіа- та суднобудівництві разом взятих. Згідно з останніми даними Світової організації упакування (WPO) та Британського дослідницького об'єднання PSRA, світовий ринок упакування щорічно зростає на 4,2%. Особливо суттєве зростання має місце в Індії (14,2%) та Китаї (8,2%). Що стосується країн Східної Європи, то попереду Польща, де щорічний приріст сягає 11,0% [1].

В Україні, як і у всьому світі, спостерігається стійкий розвиток пакувальної індустрії. Обсяг продукції цього напрямку в 2008 р. збільшився порівняно з 2005 р. на 18,0% і становить 5,4 млрд. грн. Найбільші обсяги продукції пакувальної галузі споживає агропромисловий комплекс, який динамічно розвивається та в останні 5 років демонструє позитивне сальдо.

Що стосується ринку упакування України, то слід стисло розглянути її скляний, паперовий, картонний та полімерний сегменти й виробництво пакувального обладнання.

Скляна тара, що виробляється в Україні, за якістю в цілому не поступається західній, але набагато бідніша за неї за асортиментом. Найбільш різноманітний вибір серед українських виробників склотари пропонує ВАТ «Вільногорське скло» (м. Вільногорськ Дніпропетровської області), яке забезпечує понад 25,0% склотари України. Асортимент продукції зазначеного підприємства складає близько 150 найменувань у широкій цвітової гаммі. ЗАТ «Консюмерскло — Зоря» Ровенської області спеціалізується на виготовленні ексклюзивної склотари [2].

Потреба українського ринку в картонному та паперовому упакуванні на 90,0% задовольняється вітчизняними підприємствами. Рубіжанський, Жидачівський та Київський целюлозно-паперові комбінати (ЦПК) забезпечують, за даними компанії Drink-Plus, до 80,0% виробництва гофрокартону в країні. До найдинамічніших підприємств, що розвиваються, слід віднести Жидачівський ЦПК, який протягом останніх десяти років щорічно підвищував виробництво паперу на 14,0-24,0%, випускаючи близько 70,0 тис. т. паперу та картону. Комбінат поширює свої можливості на внутрішньому ринку, а також експортує власну продукцію до Болгарії, Туреччини та Ірану. Частка підприємств, що входять до асоціації «Укрпапір», у загальному обсязі целюлозно-паперового виробництва в Україні перевищує 80,0%, або 1,3 млрд. грн. Фахівці вважають, що картон, а точніше гофрокартон, є найбільш привабливим серед представників торгівлі, бо тільки цей матеріал може задовольнити найвибагливішим смакам та побажанням. Завдяки упакуванням із гофрокартону є можливість суттєво заощаджувати час на вантажно-розвантажувальні роботи, розміщувати товар на полицях, щоб його одразу ж помічали покупці. Нині три чверті всіх товарів, які транс-

портуються, упаковано в гофрокартон. Завдяки гофрокартону пакувальна галузь одержує відчутні переваги від процесів імпортування та адаптації, активності у сфері комунікації. Гофрокартон не має жодних негативних наслідків щодо забруднення навколишнього середовища, оскільки повторне перероблення використаних упакувань із гофрокартону цілком екологічне. Промисловість, яка виробляє гофрокартон, — один із найважливіших центрів утилізації макулатури. У свою чергу, цей матеріал на 70,0% складається із переробленої макулатури. З огляду на викладене вище, варто ще раз зазначити: гофрокартон користується й буде користуватися у майбутньому незмінним попитом, тому що це продукт, який легко піддається повторному використанню. Вважається, що коробки із гофрокартону можуть служити набагато довше, аніж з інших матеріалів, тобто вони економічно вигідні й безпечні.

Щодо упакування з полімерних матеріалів, то жорстка поліетиленова тара виробляється в Україні близько 20 компаніями м. Києва («Терра-Пласт», «Політор», «СВП-Артсіпак»), м. Дніпропетровська («Поліпак», «Лідер»), західноукраїнських областей («Луцькпластмас», «А.С.Т.Р»), а також Харківської та Одеської областей. Слід також зазначити, що сумарний обсяг виробництва цього виду тари в Україні перевищує 1,3 млн. дол. США. Більш як 1 тис. т. поліетилену на загальну суму 2 млн. дол. США щорічно імпортується з Польщі, а також Німеччини, Російської Федерації, КНР, Румунії. Експорт поліетилену в обсязі 0,5 тис. т. спрямовується в основному до Туреччини. Таким чином, вітчизняний ринок поліетиленової тари перебуває в стадії формування.

Світовий ринок поліетиленової тари (ПЕТ) зростає в середньому на 10,0% щорічно. В Україні відповідний щорічний приріст, починаючи із середини 90-х рр., стабільно оцінюється в 15,0%. Він забезпечується використанням упакування харчовими галузями — пивобезалкогольною, масложировою, де ПЕТ відсунула традиційну склотару. У пивоварній промисловості частка ПЕТ на сьогодні незначна, але невпинно зростає. Сировина для ПЕТ-тари закупається у країнах Азії, рідше — у Європі.

Картонний ламінат уперше з'явився на ринку України наприкінці 80-х рр. минулого сторіччя від шведської компанії Tetra Pak. Сьогодні за різними оцінками Tetra Pak контролює у країнах СНД 70,0 — 85,0% ринку упакування для соків, 15,0 — 20,0% — молока, 5,0 — 10,0% — вина. ВАТ «Елопак-Фастів» — дочірнє підприємство концерну Tetra Pak — організувало в Україні виробництво молочних пакетів і тари. Більше половини обсягів виробленої продукції постачається до інших країн СНД.

З українських виробників пакувального обладнання виділяється група харківських та київських компаній — «ТФК», «Держпродукт», «Током», «Полімаш», «Інтермаш», «Уагропак», а також Луганський «Базис». На думку експертів, зараз відбувається інтенсивне сегментування ринку, тобто виробники пакувального обладнання переходять від універсальності до більш вузької спеціалізації. Це явище поряд із позитивними моментами перешкоджає

завершеності технологічного циклу, помітно зменшуючи кількість підприємств-універсалів. Але потенціал українських виробників пакувального обладнання значний, і ця підгалузь має перспективи в майбутньому [2].

Таким чином, в Україні, як і у всьому світі, за останні 20 років відбулися помітні зміни в таропакувальній галузі економіки. До проблем, що потребують вирішення, поряд із розробленням відповідної законодавчої бази, яка передбачатиме заходи щодо розвитку та підтримки вітчизняного товаровиробника, слід віднести прийняття довгострокової програми розвитку пакувальної галузі, подальшої розбудови науково-дослідницького та інформаційно-аналітичного секторів цієї галузі. До зазначених проблем слід також додати проблему підготовки та перепідготовки кадрів для всіх секторів пакувальної індустрії. Як відомо, упакування виробляють такі галузі, як нафтохімічна, скляна, деревообробна, картонно-паперова, металургійна. Вимоги до упакування в різних сферах виробництва та обігу також різні, тому що упакування бере участь у багатьох процесах, зокрема таких, як:

- виробництво тари та упакування;
- складське господарство;
- маркетинг;
- торгівля;
- транспорт;
- логістика.

Пакувальна продукція потребує опису, класифікації, стандартизації, сертифікації, проведення статистичних, аналітичних, інформаційних та маркетингових досліджень.

Для створення упакування потрібні зусилля вчених та інженерів, маркетологів, дизайнерів, художників, фахівців, зайнятих у галузях матеріалознавства, машинобудування, технології виробництва упакування та пакування, поліграфії та багато інших. Усе це потребує підготовки відповідних кадрів, які б усвідомлювали завдання, що постають перед пакувальною галуззю. Водночас виробники скаржаться на низький рівень підготовки молодих фахівців. Перш за все, звертається увага на те, що при підготовці фахівців, наприклад, за спеціальністю «Технологія і дизайн пакувального виробництва» наголос робиться на дизайні та поліграфії за рахунок обладнання та технології виготовлення упакування. Ураховуючи те, що 60,0% пакувальної продукції (а це близько 300 млрд. дол. США) у всьому світі використовується сьогодні для пакування продуктів харчування, саме для цього сегмента пакувальної галузі і слід готувати фахівців. У цьому випадку з урахуванням новітніх матеріалів і технологій зазначена спеціальність має значні перспективи, а випускники — великі можливості для працевлаштування й творчості [3].

На жаль, в Україні до 1996 р. проблемі підготовки кадрів для таропакувальної галузі не приділялося належної уваги: вищі навчальні заклади не готували фахівців із виробництва упакування, не видавалася спеціальна навчальна та довідкова література, словники, належним чином не було розроблено термінологію тощо.

Сьогодні ситуація дещо змінилася. Провідні вищі навчальні заклади, зокрема. Національний університет харчових технологій, Національний технічний університет України «КПІ», Луцький національний технічний університет, Харківський державний університет харчування та торгівлі, Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва та дизайну та ін. готують фахівців відповідного профілю, але їх катастрофічно не вистачає. Підприємства пакувальної галузі відчувають дуже великий дефіцит і у фахівцях, які б розробляли відповідні програмні продукти для цієї галузі.

Аналіз назв професій та професійних угруповань, які застосовуються в галузі пакування, свідчить про те,

що цей сектор підготовки кадрів у цілому ще недостатньо розвинений та «заповнений».

Таким чином, для збереження конкурентоспроможності харчової промисловості необхідно готувати фахівців, що займаються технологіями виробництва пакувальної продукції саме для харчових галузей, які відрізняються великим асортиментом та різноманітністю. Іншим напрямом є підготовка фахівців із проектування та розроблення пакувального обладнання, що використовується під час пакування харчових продуктів, які перебувають у різному агрегатному стані (твердому, рідкому, сипкому, рідинно-жировміщуючому та ін.). Саме за цими напрямками та програмами повинна проводитися робота з підготовки кадрів для пакувальної галузі.

Література

1. Козак А. Яка упаковка найдоцільніша? / А. Козак // Харчова і переробна промисловість. — 2009. — №1 (353). — С. 28 — 30. 2. Старокадомский Д. Рынок упаковки Украины / Д. Старокадомский // Тара и упаковка. — 2007. — №1. — С. 48 — 50. 3. Хуршудян С.А. «Мы активизируем подготовку специалистов для упаковывания продуктов питания» / С.А. Хуршудян // Тара и упаковка. — 2008. — №3. — С. 16 — 17.

Матросов В. Д., Мельник Д. С. Проблеми розвитку пакувальної галузі України та підготовки кадрів для неї

У статті проаналізовано сучасний стан пакувальної галузі в Україні, напрями розвитку окремих її підгалузей, зокрема виробництво пакувального гофрокартону. Доведено, що для випереджального розвитку пакувальної галузі необхідно прийняття довгострокової програми виробництва пакувального обладнання, розбудови науково-дослідного сектору та підготовки відповідних кадрів для галузі.

Ключові слова: пакувальна галузь, підгалузі, пакувальне обладнання, кадри для галузі.

Матросов В.Д., Мельник Д.С. Проблемы развития упаковочной отрасли Украины и подготовка специалистов для нее

В статье проанализировано современное состояние упаковочной отрасли в Украине, направления развития отдельных ее подотраслей, в частности, упаковочного гофрокартона. Показано, что для опережающего развития упаковочной отрасли необходимо принятие долгосрочной программы производства оборудования для отрасли упаковки, создания научно-исследовательского сектора и подготовки необходимых кадров для отрасли.

Ключевые слова: упаковочная отрасль, подотрасли, упаковочное оборудование, кадры для отрасли.

Matrosov V.D., Melnik D.S. The problems of the packing branch development in Ukraine and specialists training for it

The article refers to the modern state of packing branches, its development and the development of its subbranches including the packing goffercardboard. It is stated that for the development of the packing branch the longlasting programmes the caupiment be manufactured should be elaborated if also should be created the scientific research sector for the stuff training.

Key words: packing branch, Subbranches, the equipment for packing, Stuff for branch.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2009 р.

Прийнято до друку 27.11.2009 р.